

Umowa z Kanadą oraz porozumienie z Rządem Quebecu – analiza porównawcza

3 czerwca 2015 r. podpisane zostało porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Quebecu o zabezpieczeniu społecznym. Porozumienie to w istotny sposób uzupełnia polsko-kanadyjską umowę o zabezpieczeniu społecznym z 2 kwietnia 2008 r., ustanawiając reguły koordynacji polskiego systemu emerytalno-rentowego i Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu. Celem niniejszego opracowania jest porównanie rozwiązań przyjętych w polsko-kanadyjskiej umowie o zabezpieczeniu społecznym i w porozumieniu z Rządem Quebecu pod kątem ochrony praw osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu w obszarze świadczeń emerytalno-rentowych.

Słowa kluczowe: bilateralna koordynacja systemów emerytalno-rentowych, umowy międzynarodowe, zabezpieczenie społeczne, emerytury i renty, osoby migrujące

1. Wprowadzenie

3 czerwca 2015 r. podpisane zostało porozumienie o zabezpieczeniu społecznym między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Quebecu¹. Porozumienie polsko-quebeckie wejdzie w życie pierwszego dnia trzeciego miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiła ostatnia notyfikacja. Razem z tym porozumieniem w życie wejdzie również porozumienie administracyjne w sprawie stosowania porozumienia o zabezpieczeniu społecznym między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Quebecu określające zasady współpracy między instytucjami ubezpieczeniowymi obu stron w sprawach świadczeń. Problematyka postanowień porozumienia z Rządem Quebecu nie była dotychczas przedmiotem żadnej publikacji ani nie dokonano porównania tego porozumienia z umową o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Kanadą z dnia 2 kwietnia 2008 r., która weszła w życie 1 października 2009 r.² Niniejsze opracowanie ma na celu porównanie postanowień obu umów międzynarodowych pod kątem zapewnienia ochrony praw osób migrujących i osób pozostałych przy życiu, w obszarze świadczeń emerytalno-rentowych.

Porozumienie z Rządem Quebecu zawiera postanowienia dotyczące ubezpieczeń społecznych, które w polskim porządku prawnym stanowią materię regulowaną ustawowo, zgodnie z postanowieniami art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, dlatego ma ono rangę ratyfikowanej umowy międzynarodowej. Upoważnienie do zawarcia porozumienia o zabezpieczeniu społecznym przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Quebecu stanowi art. 27 umowy z Kanadą. Zgodnie z tym artykułem odpowiednie władze Polski i prowincji Kanady mogą zawierać porozumienia dotyczące jakichkolwiek kwestii zabezpieczenia społecznego pozostających w Kanadzie w gestii ustawodawstwa prowincji, jeżeli porozumienia te nie są niezgodne z postanowieniami umowy. Głównym celem art. 27 polsko-kanadyjskiej umowy o zabezpieczeniu społecznym było umożliwienie zawarcia porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Quebecu dotyczącego koordynacji polskiego systemu emerytalno-rentowego i planu emerytalno-rentowego Quebecu.

Umowa o zabezpieczeniu społecznym z Kanadą obejmuje po stronie kanadyjskiej świadczenia należne na podstawie kanadyjskiej ustawy zabezpieczenia emerytalnego (*Old Age Security Act*) oraz Planu Emerytalno-Rentowego Kanady (*Canada Pension Plan – CPP*). Nie obejmuje natomiast świadczeń przysługujących w ramach Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu (*Quebec Pension Plan – QPP*). Kanadyjska prowincja Quebec nie jest objęta działaniem Planu Emerytalno-Rentowego Kanady,

¹ Dotychczas niepublikowane. Dalej „polsko-quebeckie porozumienie” albo „porozumienie z Rządem Quebecu”.

² Dz.U. z 2009 r., nr 133, poz. 1095. Dalej „umowa z Kanadą” albo „polsko-kanadyjska umowa”.

lecz ma własny system zabezpieczenia społecznego, którego podstawą jest właśnie Plan Emerytalno-Rentowy Quebecu. Oba plany zaczęły funkcjonować w 1966 r. Specjalny status Quebecu wynikał z odrębności kulturowej i politycznej Quebecu zapisanej już w Konstytucji Kanady z 1867 r.³ Quebec jest największą prowincją w Kanadzie. We wszystkich kanadyjskich prowincjach istnieje szeroka autonomia, ale najsilniejsze tendencje separatystyczne są widoczne właśnie we frankofońskim Quebecu. Władze kanadyjskie nie tylko nie ograniczyły autonomii tej prowincji, ale nawet nie sprzeciwiały się referendum w 1980 i 1995 r. dotyczącym odłączenia się Quebecu od Kanady, które jednak zwolennicy odłączenia się prowincji przegrali⁴. Jedynym językiem urzędowym w prowincji Quebec jest język francuski, w przeciwieństwie do pozostałej części Kanady, w której oprócz francuskiego językiem oficjalnym jest angielski.

2. Zakres podmiotowy porozumienia

Konstrukcja zakresów podmiotowych w porozumieniu z Rządem Quebecu i w umowie z Kanadą gwarantuje pełną ochronę praw osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu. Umowy te dotyczą osób, które podlegają lub podlegały ustawodawstwu co najmniej jednej ze stron umowy, a także innych osób, których prawa pochodzą od praw wymienionych wcześniej osób⁵. Zakresy podmiotowe obu omawianych umów międzynarodowych nie są uzależnione od obywatelstwa, więc obejmują one obywateli polskich, obywateli kanadyjskich oraz obywateli państw trzecich i bezpaństwowców. Zakresy osobowego zastosowania tych umów międzynarodowych nie są uzależnione również od państwa zamieszkania. Oznacza to, że umowy stosuje się do osób zamieszkałych w Polsce, w Kanadzie oraz osób zamieszkałych w państwie trzecim. Wymienione umowy międzynarodowe odnoszą się zarówno do osób nabywających prawa do świadczeń z tytułu własnej przynależności do systemu zabezpieczenia społecznego, jak i do osób, którym przysługuje prawo pochodne do świadczeń, czyli na przykład osoby ubiegające się o rentę rodzinną lub zasiłek pogrzebowy⁶. Obie umowy międzynarodowe stosuje się jednak wyłącznie w przypadku takich osób, które znajdują się w sytuacji z tzw. elementem zagranicznym, czyli w sytuacji dotyczącej obu stron umowy. Umowy te nie odnoszą się do osób, które znajdują się w „czysto krajowych” sytuacjach.

3 S. Pieńkowska-Kamieniecka, *System emerytalny w Kanadzie*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4, s. 148.

4 D. Jerczyński, *Autonomia a separatyzm, czyli czy autonomia terytorialna i kulturowa sprzyja dążeniu do secesji, czy wręcz odwrotnie*, www.silesia-schlesien.com (04.09.2015).

5 Zob. art. 3 porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 3 umowy z Kanadą.

6 A. Szybkie, *Emerytury i rent z ZUS w świetle umowy polsko-kanadyjskiej o zabezpieczeniu społecznym*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 11–12, s. 23.

3. Zakres przedmiotowy porozumienia

Zakres przedmiotowy porozumienia polsko-quebeckiego oraz zakres przedmiotowy umowy z Kanadą zostały oddzielnie określone dla obu stron⁷. Po stronie polskiej obie omawiane umowy międzynarodowe mają zastosowanie do systemów ubezpieczeń społecznych: powszechnego, administrowanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz rolniczego, administrowanego przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Zarówno w porozumieniu z Rządem Quebecu, jak i w umowie z Kanadą zakres przedmiotowy po stronie polskiej dotyczy następujących świadczeń pieniężnych pozostających w zakresie właściwości ZUS oraz KRUS: emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia, rent rodzinnych, jednorazowych odszkodowań oraz rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych, zasiłków pogrzebowych. Obie umowy międzynarodowe po stronie polskiej obejmują zatem taki sam katalog świadczeń emerytalno-rentowych objętych koordynacją. Nie zostały nią natomiast objęte emerytury i renty z tytułu zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych, uposażenia sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku. Omawiane umowy nie obejmują ponadto takich polskich świadczeń, jak: rzeczowe świadczenia zdrowotne, świadczenia z pomocy społecznej, świadczenia dla kombatantów, świadczenia na rzecz ofiar wojny i jej skutków (w tym rent dla inwalidów wojennych i wojskowych), renty socjalne, świadczenia przedemerytalne.

Zakres przedmiotowy porozumienia z Rządem Quebecu jest ekwiwalentny, symetryczny po obu stronach tego porozumienia (tj. po stronie polskiej i stronie quebeckiej), ponieważ obejmuje analogiczne rodzaje świadczeń polskich i quebeckich. Porozumienie to po stronie prowincji Quebec stosuje się do Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu oraz wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Niesymetryczny jest natomiast zakres przedmiotowy w umowie z Kanadą, ponieważ po stronie kanadyjskiej umowa ta nie obejmuje rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych, co wynika jednak ze specyfiki kanadyjskiego prawa krajowego, w którym tego rodzaju świadczenia uregulowane są w ustawodawstwach prowincjonalnych, a nie w ustawodawstwie federalnym Kanady. Tym samym pod kątem rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych zakres przedmiotowy umowy z Kanadą po stronie kanadyjskiej jest mniej korzystny dla osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu niż zakres przedmiotowy porozumienia z Rządem Quebecu po stronie quebeckiej.

Umowa z Kanadą po stronie kanadyjskiej stosuje się do świadczeń przysługujących na podstawie ustawy zabezpieczenia emerytalnego (*Old Age Security Act*) oraz do Planu Emerytalno-Rentowego Kanady⁸. Plan Emerytalno-Rentowy Quebecu wraz

⁷ Zob. art. 2 porozumienia z Rządem Quebecu i art. 2 umowy z Kanadą.

⁸ Na temat kanadyjskiego systemu zob. S. Pieńkowska, *Kanadyjski system ubezpieczeń emerytalnych*, „Polityka Społeczna” 2005, nr 10, s. 18–22.

z Planem Emerytalno-Rentowym Kanady stanowią II filar kanadyjski, czyli kanadyjski system ubezpieczenia emerytalno-rentowego, który jest finansowany ze składek na zasadach umowy pokoleniowej (*pay-as-you-go*) i kapitałowej⁹. W ramach Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu przysługują następujące świadczenia pieniężne objęte zakresem przedmiotowym porozumienia o zabezpieczeniu społecznym zawartego między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Quebecu: emerytura (*retirement pension*), dodatek do emerytury (*retirement pension supplement*), renta z tytułu niezdolności do pracy (*disability pension*), renta dla dziecka osoby niezdolnej do pracy (*pension for disabled person's child*), dodatkowa kwota z tytułu niezdolności do pracy dla osoby otrzymującej emeryturę (*additional amount for disability for persons receiving a retirement pension*), renta rodzinna dla pozostałego przy życiu małżonka (*surviving spouse's pension*), renta sieroca (*orphan's pension*), zasiłek pogrzebowy (*death benefit*)¹⁰. Z kolei Plan Emerytalno-Rentowy Kanady, objęty zakresem przedmiotowym umowy z Kanadą dotyczy następujących świadczeń: emerytura z tytułu zakończenia pracy (*earnings-related retirement pension*), renta z tytułu niezdolności do pracy (*disability benefit*), renta rodzinna dla osób pozostałych przy życiu (*survivors' benefit*), świadczenia dla dzieci (*surviving child or disabled contributor's child*) oraz świadczenie z tytułu śmierci (*death benefit*)¹¹.

Umowę z Kanadą stosuje się nie tylko do świadczeń z Planu Emerytalno-Rentowego Kanady, ale także do kanadyjskich świadczeń przewidzianych w ustawie zabezpieczenia emerytalnego, czyli do: świadczenia z tytułu starości (*universal pension*), świadczenia dla osoby pozostałej przy życiu (wdowy/wdowca), dodatków i zasiłków związanych z kryterium niedostatku (*low-income supplement* i *low-income allowance*)¹². Kanadyjskie świadczenie z tytułu starości (*universal pension*) przysługuje osobie, która osiągnęła 65 lat i po ukończeniu 18. roku życia zamieszkiwała w Kanadzie co najmniej przez: 10 lat, jeżeli osoba zamieszkuje w Kanadzie, a 20 lat, jeżeli osoba zamieszkuje za granicą (poza Kanadą).

Porozumienie polsko-quebeckie oraz umowa z Kanadą zawierają także uregulowania przeciwdziałające podleganiu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego jednocześnie w obu państwach-stronach umowy (przeciwdziałające podwójnemu ubezpieczeniu). W regulacjach tych wskazane jest ustawodawstwo w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego, któremu podlega osoba zainteresowana.

9 B. Kłós, *Kanadyjski system emerytalny*, „Analizy” 2012, nr 16, s. 1.

10 Na temat rodzajów świadczeń przysługujących w ramach planu emerytalno-rentowego Quebecu zob. informacje zamieszczone na stronach internetowych Régie des rentes Québec: http://www.rrq.gouv.qc.ca/en/programmes/regime_rentes/Pages/regime_rentes.aspx (19.08.2015).

11 A. Szybkie, *Emerytury i renty z ZUS w świetle umowy polsko-kanadyjskiej o zabezpieczeniu społecznym*, *op. cit.*, s. 24.

12 Powszechna emerytura państwowa w ramach kanadyjskiej ustawy zabezpieczenia emerytalnego jest finansowana z podatków i wraz z gwarantowanym dodatkiem (*Guaranteed Income Supplement – GIS*) i zasiłkami (*Allowances*) dla osób o niskich dochodach stanowi I filar w Kanadzie. Zob. B. Kłós, *Kanadyjski system emerytalny*, *op. cit.*, s. 1.

4. Szczegółowe postanowienia dotyczące emerytur i rent

Postanowienia polsko-quebeckiego porozumienia oraz umowy z Kanadą dotyczące emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia i rent rodzinnych po osobach uprawnionych do tych świadczeń opierają się na standardowych międzynarodowych zasadach koordynacji świadczeń: równego traktowania, zachowania praw w trakcie nabywania (uwzględnianie zagranicznych okresów ubezpieczenia oraz równe traktowanie zdarzeń i okoliczności), zachowania praw nabytych (transferowanie świadczeń, uchylenie klauzul zamieszkania), współpracy między instytucjami¹³. Na analogicznych zasadach koordynacji opierają się wszystkie umowy międzynarodowe dotyczące koordynacji świadczeń emerytalno-rentowych wiążące Polskę z państwami niebędącymi członkami Unii Europejskiej¹⁴.

4.1. Równe traktowanie

Zarówno porozumienie z Rządem Quebecu, jak i umowa z Kanadą ustanawiają zasadę równego traktowania w obszarze świadczeń objętych zakresami przedmiotowymi tych umów międzynarodowych. Treść zasady równego traktowania w obu omawianych umowach międzynarodowych jest analogiczna. Zgodnie z zasadą równego traktowania ustanowioną w tych umowach, osoby objęte zakresem podmiotowym umowy podlegają zobowiązaniom ustawodawstwa drugiej strony i są uprawnione do świadczeń przewidzianych przez to ustawodawstwo na takich samych warunkach, jak obywatele drugiej strony¹⁵. Krąg osób objętych zasadą równego traktowania w obu omawianych umowach międzynarodowych jest pochodną zakresu podmiotowego tych umów i nie jest ograniczony według kryterium obywatelstwa lub państwa zamieszkania. Obywatel polski ubiegający się o świadczenia z Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu albo

13 K. Kremalis, *Introduction into Social Security in the EC Basic Reading on Social Security in the EC. Principles of International and European (except E.C.) Social Security Law, Social Security in Europe. Miscellanea on the Erasmus Programme of Studies Relating to Social Security in the European Communities*, ed. D. Pieters, Bruylant, Brussel 1991, s. 146–151; zob. też: *Coordination on Social Security – Training Modules*, International Labour Organization (ILO), Budapest 2010, s. 14, 15. Są to analogiczne zasady koordynacji świadczeń do zasad koordynacji świadczeń ustanowionych w prawie Unii Europejskiej, zob. np. G. Uścińska, *Zasady koordynacji ustawodawstw krajowych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego – analiza porównawcza* [w:] *Europejskie prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, pod red. L. Florka, Warszawa 1996, s. 228 i n.

14 Są to umowy z: Australią, Koreą Płd., Macedonią, USA, Ukrainą, Mołdawią oraz z państwami powstałymi po rozpadzie byłej Jugosławii, która dotyczy państw niebędących członkami Unii Europejskiej: Bośni i Hercegowiny, Serbii i Czarnogóry. Zob. np. I. Kryśpiak, *Koordynacja systemów emerytalno-rentowych Rzeczypospolitej Polskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2009, nr 6, s. 16–19; I. Kryśpiak, *Koordynacja bilateralna systemów emerytalno-rentowych. Umowy Polski z Ukrainą oraz Mołdawią*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2013, nr 12, s. 13–17.

15 Zob. art. 4 porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 4 umowy z Kanadą.

Planu Emerytalno-Rentowego Kanady lub kanadyjskiej ustawy zabezpieczenia emerytalnego musi być traktowany na równi z obywatelem kanadyjskim w zakresie praw i obowiązków dotyczących nabywania prawa do świadczeń, obliczania ich wysokości oraz wypłaty świadczeń. Obywatel kanadyjski ubiegający się o polskie świadczenia musi być w tym zakresie traktowany na równi z obywatelem polskim. Zasada równego traktowania obejmuje także obywateli państw trzecich, do których stosuje się – odpowiednio – porozumienie z Rządem Quebecu albo umowę z Kanadą. Konstrukcja zasady równego traktowania w umowie z Kanadą i w porozumieniu z Rządem Quebecu jednakowo i w pełni chroni prawa osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu w obszarze świadczeń emerytalno-rentowych, niezależnie od ich obywatelstwa i państwa zamieszkania.

Z zasad równego traktowania ustanowionych w obu omawianych umowach międzynarodowych wywodzić należy koordynacyjną technikę równego traktowania zdarzeń i okoliczności. Zgodnie z nią, wszystkie zdarzenia i okoliczności, które mają wpływ na uzyskanie prawa do świadczenia, zawieszenie wypłaty świadczenia lub jego wysokość, które zaistniały na terytorium drugiej strony porozumienia są uwzględniane tak, jakby zaistniały na terytorium strony ustalającej świadczenie. Technika równego traktowania zdarzeń i okoliczności na gruncie polskiego ustawodawstwa będzie miała zastosowanie na przykład w odniesieniu do osoby, do której stosuje się polski przepis prawa, zgodnie z którym prawo do emerytury ustalanej przez ZUS ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na którego rzecz wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Na podstawie porozumienia polsko-quebeckiego i umowy z Kanadą wymagane jest rozwiązanie stosunku pracy nawiązanego z pracodawcą w Kanadzie, w tym w prowincji Quebec.

4.2. Uwzględnianie zagranicznych okresów

Najważniejszym mechanizmem przyjętym w porozumieniu z Rządem Quebecu oraz w umowie z Kanadą, służącym ochronie praw osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu, jest technika uwzględniania zagranicznych okresów stosowana przy ustalaniu prawa do emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia i rent rodzinnych po osobach uprawnionych do tych świadczeń. W porozumieniu z Rządem Quebecu wymieniona technika odnosi się do „okresów ubezpieczenia”, które to pojęcie oznacza: w odniesieniu do Polski – okres uwzględniany przy ustalaniu prawa do świadczeń zgodnie z ustawodawstwem polskim, który obejmuje okresy składkowe, okresy równorzędne oraz okresy nieskładkowe, a w odniesieniu do prowincji Quebec – każdy rok, za który zostały opłacone składki lub została wypłacona renta inwalidzka na mocy ustawy o systemie emerytalno-rentowym Quebecu lub każdy inny rok uznany za równo-

rzędny¹⁶. Ponadto na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu przy ustalaniu polskiej emerytury uwzględniany jest kanadyjski „okres uznawany” przewidziany w kanadyjskiej ustawie zabezpieczenia emerytalnego, o ile ten okres nie pokrywa się z quebeckim okresem ubezpieczenia przebyłym w ramach Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu. Umowa z Kanadą nie posługuje się natomiast pojęciem „okres ubezpieczenia”, lecz terminem „okres uznawany”, który oznacza: w odniesieniu do Polski – okres uwzględniany przy ustalaniu prawa do świadczenia zgodnie z ustawodawstwem polskim, który obejmuje okresy składkowe, okresy równorzędne oraz okresy nieskładkowe, a w odniesieniu do Kanady – okres składkowy uwzględniony w celu uzyskania prawa do świadczenia zgodnie z Planem Emerytalno-Rentowym Kanady, okres, podczas którego wypłacana jest renta z tytułu niezdolności do pracy zgodnie z tym Planem lub okres zamieszkiwania uwzględniony w celu uzyskania prawa do świadczenia zgodnie z ustawą zabezpieczenia emerytalnego.

Technika uwzględniania okresów polega na uwzględnianiu zagranicznych okresów przebytych pod działaniem ustawodawstwa drugiej strony umowy międzynarodowej przy ustalaniu prawa do świadczenia, o ile okresy te nie pokrywają się z „własnymi” okresami¹⁷. Jeżeli zatem przy ustalaniu prawa do polskiej emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia oraz renty rodzinnej okaże się, że polski okres ubezpieczenia jest za krótki do nabycia prawa do świadczenia, polska instytucja ubezpieczeniowa na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu uwzględni quebeckie „okresy ubezpieczenia”, które nie pokrywają się z polskimi oraz – przy ustalaniu emerytury – kanadyjskie okresy uznawane przewidziane w ustawie zabezpieczenia emerytalnego. Instytucja Quebecu uwzględni natomiast polskie okresy ubezpieczenia, niepokrywające się z quebeckimi. Analogiczne rozwiązania zawiera umowa z Kanadą, na której podstawie polska instytucja ubezpieczeniowa przy ustalaniu emerytury i renty bierze pod uwagę kanadyjskie „okresy uznawane”, które nie pokrywają się z polskimi „okresami uznawanymi”, a kanadyjska instytucja ubezpieczeniowa zalicza polskie „okresy uznawane”, niepokrywające się z kanadyjskimi.

Uwzględnianie na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu albo umowy z Kanadą zagranicznych okresów („okresów ubezpieczenia” w porozumieniu polsko-quebeckim, „okresów uznawanych” w umowie z Kanadą) przy ustalaniu emerytur i rent może polegać na:

- sumowaniu (dodawaniu) okresów ubezpieczenia przebytych w obu państwach-stronach umowy międzynarodowej,
- uwzględnianiu zagranicznych okresów przy ustalaniu prawa do świadczenia do celów spełnienia warunku zajścia ryzyka ubezpieczeniowego w okresie ubezpieczenia lub do celów spełnienia warunku przebycia stażu ubezpieczeniowego w określonym przedziale czasowym.

¹⁶ Art. 1 ust. 1 lit. e porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 1 ust. 1 lit. d umowy z Kanadą.

¹⁷ Zob. art. 10 porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 11 ust. 1 umowy z Kanadą.

Zagraniczne okresy uwzględnione przez instytucję ubezpieczeniową na prawo do polskiej emerytury lub renty na podstawie polsko-quebeckiego porozumienia albo umowy z Kanadą są traktowane tak jak polskie okresy ubezpieczenia, ale „nie tracą zagranicznego charakteru”. Ma to duże znaczenie przy ustalaniu wysokości polskiej emerytury lub renty z tytułu łączonych (zsumowanych) okresów przebytych w dwóch państwach-stronach umowy, bowiem wysokość takiego świadczenia ustalana jest w stosunku proporcjonalnym między polskim okresem ubezpieczenia a sumą polskich i zagranicznych okresów.

Oczywiście uwzględnianie zagranicznych okresów na podstawie każdej z umów międzynarodowych ma miejsce jedynie w przypadku, gdy w każdym państwie-stronie umowy został przebyty okres ubezpieczenia / okres uznawany (tzw. zasada 1 + x), a zatem technika uwzględniania zagranicznych okresów nie jest stosowana przez strony umowy międzynarodowej, jeżeli tylko w jednym państwie zostały przebyte okresy ubezpieczenia / okresy uznawane.

Obie omawiane umowy międzynarodowe przewidują uwzględnianie okresów przebytych w państwie trzecim, czyli państwie niebędącym stroną umowy¹⁸. Otóż, jeżeli po zsumowaniu polskich i quebeckich okresów ubezpieczenia osoba nie nabywa prawa do emerytury lub renty, instytucja ubezpieczeniowa każdej ze stron uwzględnia, na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu, okres ubezpieczenia przebyty w państwie trzecim, z którym obie strony związane są instrumentami zabezpieczenia społecznego przewidującymi sumowanie okresów. Natomiast jeżeli po zsumowaniu polskich i kanadyjskich „okresów uznawanych” osoba nie nabywa prawa do emerytury lub renty, instytucja ubezpieczeniowa strony na podstawie umowy z Kanadą uwzględnia „okres uznawany” przebyty w państwie trzecim, z którym obie strony porozumienia są związane instrumentami zabezpieczenia społecznego przewidującymi sumowanie okresów. Pojęcie „instrumenty zabezpieczenia społecznego” w obu umowach międzynarodowych obejmuje po stronie polskiej nie tylko łączące Polskę dwustronne umowy międzynarodowe w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, lecz także rozporządzenia unijne o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Instytucja polska przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty w pierwszej kolejności ustala zatem przebyte w Polsce okresy ubezpieczenia, które należy uwzględnić. Rodzaj tych okresów, wymiar, a także kolejność ich uwzględnienia określa polskie ustawodawstwo. Brane pod uwagę są zatem: polskie okresy składkowe, polskie okresy nieskładkowe (ograniczone do 1/3 polskich okresów składkowych) oraz w określonych przypadkach tzw. polskie okresy rolne i okresy pobierania polskiej renty z tytułu niezdolności do pracy. Następnie, jeżeli tak ustalone polskie okresy nie umożliwiają nabycia prawa do polskiego świadczenia, instytucja polska uwzględnia na podstawie porozumienia polsko-quebeckiego okresy ubezpieczenia przebyte w Quebecu, a jeżeli te okresy ubezpieczenia po zsumowaniu nie są wystarczające, uwzględnia się dodatkowo okresy przebyte w państwach trzecich, z którymi Polska i prowincja Quebec związane są umowami

¹⁸ Zob. art. 12 porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 12 umowy z Kanadą.

przewidującymi sumowanie okresów ubezpieczenia. Podobnie na podstawie umowy z Kanadą, jeżeli „okresy uznawane” przebyte w Polsce nie są wystarczające do nabycia prawa do polskiego świadczenia, instytucja polska uwzględni „okresy uznawane” przebyte w Kanadzie, a jeżeli te okresy po zsumowaniu nie są wystarczające, uwzględni się dodatkowo okresy przebyte w państwach trzecich, z którymi Polska i Kanada związane są umowami przewidującymi sumowanie okresów ubezpieczenia. Konstrukcja i mechanizmy uwzględniania zagranicznych okresów ubezpieczenia / okresów uznawanych przyjęte w porozumieniu z Rządem Quebecu i w umowie z Kanadą są więc analogiczne.

Odnosząc się do ustawodawstwa Kanady, wyjaśnić należy, że jeżeli osoba zainteresowana przebyła zarówno okresy ubezpieczenia w ramach Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu, jak i okresy uznawane w ramach Planu Emerytalno-Rentowego Kanady, to zgodnie z ustawodawstwem kanadyjskim emerytura lub renta przysługuje z tytułu składek opłaconych w ramach obu tych planów, ale świadczenie jest wypłacane tylko z jednego planu, a mianowicie planu obowiązującego w miejscu zamieszkania osoby zainteresowanej, a jeżeli osoba mieszka poza terytorium Kanady, to w ramach planu obowiązującego w ostatnim miejscu zamieszkania w Kanadzie przed wyjazdem za granicę. Wówczas, co roku następuje wzajemne wewnętrzne rozliczenie między QPP i CPP poprzez ustalenie kanadyjskiego świadczenia w proporcji należnej z każdego z planów. Dlatego też przy ustalaniu polskiej emerytury i renty, polskie okresy ubezpieczenia na podstawie porozumienia polsko-quebeckiego będą podlegały *de facto* łączeniu z kanadyjskimi okresami ubezpieczenia przebytymi w ramach QPP oraz CPP. Jeżeli osoba podlegała tylko QPP (nie podlegała CPP) i przeniosła się z prowincji Quebec do innej kanadyjskiej prowincji, świadczenie kanadyjskie przysługuje z QPP, ponieważ osoba nigdy nie podlegała CPP. Do dnia wejścia w życie porozumienia polsko-quebeckiego możliwe jest jedynie łączenie, na podstawie umowy z Kanadą, polskich okresów ubezpieczenia z kanadyjskimi okresami przebytymi w ramach CPP i kanadyjskimi okresami przewidzianymi w kanadyjskiej ustawie zabezpieczenia emerytalnego.

Porozumienie polsko-quebeckie i umowa z Kanadą nie przewidują szczególnego uregulowania dotyczącego uwzględniania okresów przebytych w określonym zawodzie (na przykład górnik, nauczyciel) lub zatrudnieniu (na przykład praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze), a zatem okresy te są uwzględniane na podstawie obu omawianych umów międzynarodowych przez polską instytucję jako „zwykłe” zagraniczne okresy ubezpieczenia, a nie jako zagraniczne okresy przebyte w określonym zawodzie lub zatrudnieniu. Takie rozwiązanie przyjęte w obu omawianych umowach międzynarodowych jest niekorzystne dla osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu.

Istotne jest, że porozumienie polsko-quebeckie i umowa z Kanadą przewidują tzw. minimalny okres wynoszący jeden rok, który warunkuje możliwość zastosowania techniki uwzględniania zagranicznych okresów. Zgodnie z porozumieniem z Rządem Quebecu, okresy ubezpieczenia przebyte pod działaniem ustawodawstwa jednego państwa-strony nie podlegają uwzględnieniu przez instytucję drugiego państwa-strony w przypadku, gdy osoba zainteresowana przebyła w tym drugim państwie, okres ubezpieczenia krótszy

niż jeden rok, z którego tytułu nie przysługuje żadne prawo do świadczenia zgodnie z ustawodawstwem tego państwa. Umowa z Kanadą zawiera analogiczne uregulowanie odnoszące się do „okresów uznawanych” krótszych niż jeden rok.

4.3. Zasady obliczania wysokości emerytury lub renty

Zasady obliczania wysokości emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia oraz renty rodzinnej zostały zarówno w polsko-quebeckim porozumieniu, jak i w umowie z Kanadą, odrębnie określone dla obu stron¹⁹. Omawiane umowy międzynarodowe zawierają analogiczne uregulowania po stronie polskiej dotyczące obliczania wysokości emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia oraz rent rodzinnych. Zgodnie z omawianymi umowami międzynarodowymi, jeżeli prawo do polskiego świadczenia powstało dopiero po uwzględnieniu okresów przebytych pod działaniem ustawodawstwa drugiej strony (quebeckich okresów ubezpieczenia, zgodnie z umową z Rządem Quebecu; kanadyjskich okresów uznawanych, zgodnie z umową z Kanadą), to obliczenie wysokości polskiego świadczenia również następuje na podstawie łączonych okresów przebytych na podstawie ustawodawstw obu stron. W celu obliczenia tego świadczenia polska instytucja ustala teoretyczną wysokość świadczenia, o które zainteresowany mógłby się ubiegać, gdyby wszystkie wymienione okresy przebyte zostały zgodnie z polskim ustawodawstwem, a następnie zgodnie z zasadą *pro rata temporis* ustala rzeczywistą wysokość świadczenia (tzw. świadczenia proporcjonalnego) na podstawie kwoty teoretycznej. W tym celu kwotę teoretyczną mnoży się przez tzw. wskaźnik proratyżacji, czyli ułamek wyrażający stosunek między polskim okresem ubezpieczenia a sumą okresów przebytych pod działaniem ustawodawstw obu stron. Przyjęta w obu umowach międzynarodowych metoda proporcjonalnego ustalania wysokości emerytury lub renty oznacza, że omawiane umowy mają charakter tzw. umów proporcjonalnych²⁰.

Kwota teoretyczna polskiego świadczenia, o której mowa wyżej, jest obliczana „tak, jakby” osoba migrująca całą swą aktywność zawodową wykonywała wyłącznie w jednym państwie. Przyjmowana jest zatem fikcja prawna, że zagraniczne okresy (quebeckie okresy ubezpieczenia w porozumieniu z Rządem Quebecu; kanadyjskie okresy uznawane w umowie z Kanadą) zostały przebyte pod działaniem polskiego ustawodawstwa. Przy ustalaniu kwoty teoretycznej świadczenia i wskaźnika proratyżacji nie uwzględnia się zagranicznych okresów pokrywających się z polskimi okresami.

Podstawa wymiaru polskiej proporcjonalnej emerytury lub renty czy też podstawa obliczenia polskiej emerytury na tzw. nowych zasadach, obliczana jest natomiast wyłącznie na podstawie zarobków uzyskanych zgodnie z polskim ustawodawstwem oraz składek odprowadzonych zgodnie z nim. Zasadą przyjętą w obu omawianych umowach

¹⁹ Zob. art. 13 i art. 14 porozumienia z Rządem Quebecu oraz art. 15 i art. 16 umowy z Kanadą.

²⁰ E. Bednarczyk, I. Kryśpiak, A. Szybkie, *Charakterystyka umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym realizowanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych*, Warszawa 2003, s. 29–30.

międzynarodowych jest, że podstawa wymiaru (podstawa obliczenia) polskiej emerytury lub renty ustalana jest na podstawie wyłącznie polskich okresów ubezpieczenia.

Obowiązek zastosowania zasady *pro rata temporis* i obliczenia świadczenia proporcjonalnego jest obligatoryjny nie tylko wówczas, gdy jest to dla zainteresowanego konieczne, ale także wówczas, gdy jest to korzystniejsze, czyli gdy świadczenie proporcjonalne jest wyższe od świadczenia niezależnego obliczonego tylko za polski okres ubezpieczenia (zasada korzystniejszego świadczenia). Jeśli więc polski okres ubezpieczenia jest wystarczający do nabycia prawa do polskiej emerytury lub renty, to polska instytucja:

- najpierw oblicza wysokość świadczenia niezależnego z tytułu polskich okresów ubezpieczenia;
- następnie oblicza kwotę świadczenia proporcjonalnego, z uwzględnieniem polskich i zagranicznych okresów przebytych pod działaniem ustawodawstwa drugiej strony oraz ewentualnie zagranicznych okresów ubezpieczenia przebytych w państwie trzecim, z którym obie strony łączą instrumenty międzynarodowe przewidujące sumowanie okresów;
- następnie porównuje kwotę świadczenia niezależnego oraz świadczenia proporcjonalnego w celu wybrania świadczenia korzystniejszego dla osoby zainteresowanej.

Zasady uwzględniania zagranicznych okresów nie stosuje się natomiast do obliczania wysokości świadczeń, których wysokość nie zależy od długości okresów ubezpieczenia.

Jeżeli polski okres ubezpieczenia jest krótszy niż jeden rok i na jego podstawie nie powstaje prawo do polskiej emerytury lub renty, polska instytucja nie jest zobowiązana do przyznania tych świadczeń, w tym do obliczenia świadczenia proporcjonalnego. W przypadku natomiast, gdy przy ustalaniu prawa do polskiej emerytury lub renty został uwzględniony – na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu albo umowy z Kanadą – zagraniczny okres krótszy niż jeden rok, polska instytucja oblicza wysokość polskiej emerytury lub renty w stosunku proporcjonalnym między polskim okresem ubezpieczenia a sumą polskich i zagranicznych okresów. Oznacza to, że obie omawiane umowy międzynarodowe nie przewidują przejmowania finansowania zagranicznego okresu krótszego niż jeden rok, co jest niekorzystne dla osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu.

Postanowienia umowy z Kanadą dotyczące obliczania kanadyjskich emerytur i rent odnoszą się do świadczeń przysługujących na podstawie kanadyjskiej ustawy zabezpieczenia emerytalnego (tj. świadczeń z tytułu okresów zamieszkiwania w Kanadzie) oraz do świadczeń przysługujących na podstawie Planu Emerytalno-Rentowego Kanady²¹. Zgodnie z umową z Kanadą, jeżeli osoba ma prawo do świadczenia na podstawie ustawy zabezpieczenia emerytalnego dopiero po zastosowaniu techniki sumowania okresów uznawanych, kanadyjska instytucja oblicza świadczenie zgodnie z ustawą zabezpieczenia emerytalnego regulującą wypłatę częściowej emerytury lub zasiłku wyłącznie na podstawie okresów zamieszkiwania w Kanadzie, które są uznawane na podstawie ustawy zabezpieczenia emerytalnego. Wymieniona reguła ma zastosowanie także do osoby pozostającej poza

²¹ Art. 14 i art. 15 umowy z Kanadą.

terytorium Kanady, która nabyłaby prawo do pełnej emerytury na terytorium Kanady, ale która nie zamieszkiwała w Kanadzie przez „minimalny okres” wymagany w ustawie zabezpieczenia emerytalnego do wypłaty emerytury poza terytorium Kanady. Przy czym emerytura w ramach zabezpieczenia emerytalnego jest wypłacana osobie przebywającej poza terytorium Kanady tylko wtedy, gdy okresy zamieszkiwania takiej osoby, po zsumowaniu z polskimi okresami uznawanymi, są co najmniej równe „minimalnemu okresowi” zamieszkiwania w Kanadzie wymaganemu przez ustawę zabezpieczenia emerytalnego do wypłaty emerytury poza terytorium Kanady. Z kolei zasiłek lub dodatek gwarantowanego dochodu jest wypłacany osobie przebywającej poza terytorium Kanady wyłącznie na zasadach określonych w ustawie zabezpieczenia emerytalnego.

W zakresie emerytur i rent przysługujących na podstawie Planu Emerytalno-Rentowego Kanady, umowa z Kanadą przewiduje, że jeżeli osoba nabywa prawo do świadczenia na podstawie techniki sumowania okresów uznawanych, kanadyjska instytucja ustala kwotę świadczenia w ten sposób, że część świadczenia uzależnioną od dochodów oblicza na podstawie postanowień Planu Emerytalno-Rentowego Kanady, tylko na podstawie dochodów uprawniających do emerytury lub renty zgodnie z planem, a jednolitą część świadczenia oblicza, mnożąc „kwotę jednolitej części świadczenia obliczoną na podstawie Planu Emerytalno-Rentowego Kanady” przez ułamek odzwierciedlający stosunek okresów odprowadzania składek do Planu Emerytalno-Rentowego Kanady do minimalnego, kwalifikującego okresu, przewidzianego zgodnie z Planem Emerytalno-Rentowym Kanady do ustalania prawa do tego świadczenia, ale ułamek ten w żadnym przypadku nie może przekroczyć wartości 1.

W porozumieniu z Rządem Quebecu również zawarte są odrębne dla obu stron postanowienia dotyczące obliczania świadczeń. Postanowienia w porozumieniu z Rządem Quebecu dotyczące obliczania emerytur i rent przysługujących na podstawie Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu są analogiczne do uregulowań zawartych w umowie z Kanadą odnoszących się do emerytur i rent przysługujących z Planu Emerytalno-Rentowego Kanady. Zgodnie z porozumieniem z Rządem Quebecu, jeżeli prawo do świadczenia przysługuje dopiero po zastosowaniu techniki sumowania okresów ubezpieczenia, instytucja Quebecu ustala kwotę należnego świadczenia w ten sposób, że kwotę części świadczenia uzależnioną od dochodów ustala na podstawie ustawodawstwa Quebecu, a kwotę składnika świadczenia o jednolitej stawce należnego na podstawie porozumienia z Rządem Quebecu ustala przez przemnożenie „kwoty składnika świadczenia o jednolitej składce przewidzianego w planie emerytalno-rentowym Quebecu” przez ułamek, który wyraża stosunek okresów składkowych w Planie Emerytalno-Rentowym Quebecu do okresu składkowego określonego w ustawodawstwie dotyczącym tego systemu.

4.4. Zasady koordynacji rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych

Umowa z Kanadą po stronie polskiej obejmuje renty z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych i przewiduje, że świadczenia te ustala się na podstawie polskiego ustawodawstwa, jeżeli miało ono zastosowanie w chwili zaistnienia wypadku

przy pracy lub w czasie wykonywania pracy w narażeniu na chorobę zawodową. Po stronie kanadyjskiej umowa z Kanadą nie obejmuje rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych. Porozumienie polsko-quebeckie obejmuje natomiast tego rodzaju świadczenia po obu stronach porozumienia. Z porozumienia z Rządem Quebecu wynika, że świadczenia z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych przysługują na podstawie ustawodawstwa, któremu osoba podlegała w chwili wypadku przy pracy lub podczas wykonywania pracy, w której wyniku powstała u niej choroba zawodowa²². Jednakże jeżeli osoba wykonywała zarówno w Polsce, jak i w Quebecu pracę, w której wyniku powstała u niej choroba zawodowa, to rentę ustala się na podstawie ustawodawstwa tej strony (Polski albo Quebecu), na której terytorium osoba ma miejsce zamieszkania w dniu złożenia wniosku o świadczenie. Jeżeli w dniu złożenia wniosku osoba zamieszkuje w państwie trzecim, to nie mają zastosowania do tej osoby przewidziane w porozumieniu polsko-quebeckim reguły kolizyjne dotyczące przyznawania tylko przez jedną stronę renty z tytułu danej choroby zawodowej (czyli renta w takim przypadku może przysługiwać na podstawie ustawodawstw obu stron), co jest specyficznym rozwiązaniem, ponieważ tym samym w lepszej sytuacji znajdują się osoby zamieszkałe w państwie trzecim niż osoby zamieszkałe na terytorium stron porozumienia z Rządem Quebecu.

Wysokość rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych obliczana jest na podstawie wyłącznie krajowych ustawodawstw stron polsko-quebeckiego porozumienia. Porozumienie z Rządem Quebecu nie modyfikuje krajowych ustawodawstw w tym zakresie, ale reguluje sytuację pogłębienia się choroby zawodowej. Zgodnie z porozumieniem polsko-quebeckim, jeżeli dana choroba zawodowa pogłębiła się podczas wykonywania na terytorium drugiej strony pracy, która może pogłębić tę chorobę zawodową, to instytucja pierwszej strony nadal wypłaca przyznane świadczenie, nie uwzględniając pogłębienia się choroby zawodowej, a instytucja drugiej strony przyznaje świadczenie w wysokości różnicy między wysokością świadczenia, które przysługuje po pogłębieniu się choroby zawodowej, a wysokością świadczenia, które przysługiwałoby przed pogłębieniem się choroby zawodowej, zgodnie ze stosowanym przez nią ustawodawstwem.

4.5. Zasiłek pogrzebowy

Zgodnie z postanowieniami porozumienia polsko-quebeckiego prawo do polskiego zasiłku pogrzebowego i quebeckiego świadczenia z tytułu śmierci jest ustalane przez instytucje ubezpieczeniowe zgodnie z ustawodawstwem stosowanym przez każdą ze stron porozumienia²³. Umowa z Kanadą zawiera analogiczne uregulowanie odnoszące się do polskiego zasiłku pogrzebowego i kanadyjskiego świadczenia z tytułu śmierci²⁴.

²² Zob. art. 15 porozumienia z Rządem Quebecu.

²³ Art. 18 porozumienia z Rządem Quebecu.

²⁴ Art. 18 umowy z Kanadą.

Porozumienie polsko-quebeckie i umowa z Kanadą nie zawierają norm antykumulacyjnych wskazujących ustawodawstwo jednego państwa właściwe do wypłaty zasiłku pogrzebowego, a zatem dopuszczają możliwość uzyskania wymienionych świadczeń na podstawie ustawodawstw obu stron.

4.6. Uchylenie klauzul zamieszkania i transferowanie świadczeń

Porozumienie z Rządem Quebecu ustanawia technikę uchylenia klauzul zamieszkania, zgodnie z którą świadczenia przysługujące zgodnie z ustawodawstwem strony osobie objętej porozumieniem, w tym świadczenia uzyskane na mocy porozumienia, nie podlegają zmniejszeniu, zmianie, zawieszeniu lub wstrzymaniu wyłącznie z uwagi na fakt, że osoba ta ma miejsce zamieszkania na terytorium drugiej strony²⁵. Postanowienia te mają na celu zagwarantowanie realizacji nabytego prawa do świadczenia oraz wprowadzają technikę transferowania świadczeń na terytorium drugiej strony. Oznacza to, że na wniosek świadczeniobiorcy mieszkającego na terytorium prowincji Quebec, polskie świadczenia emerytalno-rentowe objęte porozumieniem polsko-quebeckim są transferowane na rachunek bankowy świadczeniobiorcy w Quebecu, a osobie zamieszkałej w Polsce przekazywane są świadczenia quebeckie objęte porozumieniem. Umowa z Kanadą zawiera analogiczne uregulowanie dotyczące uchylenia klauzul zamieszkania i transferowania świadczeń²⁶. Oznacza to, że na wniosek świadczeniobiorcy mieszkającego na terytorium Kanady polskie świadczenia emerytalno-rentowe objęte umową z Kanadą są transferowane na rachunek bankowy świadczeniobiorcy w Kanadzie (w tym w Quebecu), a kanadyjskie świadczenia objęte umową są przekazywane osobom zamieszkałym w Polsce.

W omawianych umowach międzynarodowych zasada transferowania świadczeń nie ma jednak zastosowania do polskich świadczeń przyznawanych w szczególnym trybie oraz w drodze wyjątku²⁷.

4.7. Współpraca instytucji łącznikowych i instytucji właściwych

Obie umowy międzynarodowe przewidują współpracę między instytucjami łącznikowymi i instytucjami właściwymi obu stron, co również służy ochronie praw osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu. Omawiane umowy międzynarodowe ustanawiają regułę, zgodnie z którą osoba zainteresowana może złożyć w instytucji ubezpieczeniowej jednej strony wniosek o emeryturę lub rentę lub odwołanie od decyzji, a data złożenia tego wniosku lub odwołania jest wiążąca dla instytucji drugiej

²⁵ Art. 5 ust. 1 porozumienia z Rządem Quebecu.

²⁶ Zob. art. 5 ust. 1 umowy z Kanadą.

²⁷ Art. 5 ust. 2 umowy z Kanadą oraz art. 5 ust. 2 porozumienia z Rządem Quebecu.

strony porozumienia. Instytucje obu stron umowy międzynarodowej nie mogą przy tym odrzucić wniosku lub dokumentu wyłącznie z tego powodu, że został sporządzony w języku drugiej strony.

5. Podsumowanie

Porozumienie z Rządem Quebecu zawiera uregulowania analogiczne do uregulowań zawartych w umowie z Kanadą, w obszarze świadczeń emerytalno-rentowych. Konstrukcje zasad koordynacji świadczeń emerytalno-rentowych przyjęte w obu omawianych umowach międzynarodowych gwarantują ochronę praw osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu. W odróżnieniu do umowy z Kanadą porozumienie z Rządem Quebecu po stronie Quebecu obejmuje renty z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych, dzięki temu zapewniony zostanie transfer wymienionych świadczeń do Polski. Porozumienie polsko-quebeckie, po wejściu w życie, stanowić będzie istotne dopełnienie umowy z Kanadą, ponieważ umożliwi sumowanie polskich okresów ubezpieczenia z okresami ubezpieczenia przebytymi w ramach Planu Emerytalno-Rentowego Quebecu. Porozumienie polsko-quebeckie będzie spełnieniem społecznych oczekiwań osób migrujących i osób pozostałych po nich przy życiu.

Izabela Kryśpiak
Departament Rent Zagranicznych, ZUS

ŹRÓDŁA:

- Bednarczyk E., Kryśpiak I., Szybkie A., *Charakterystyka umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym realizowanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych*, Warszawa 2003.
- Jerczyński D., *Autonomia a separatyzm, czyli czy autonomia terytorialna i kulturowa sprzyja dążeniu do secesji, czy wręcz odwrotnie*, www.silesia-schlesien.com (4.09.2015).
- Kłos B., *Kanadyjski system emerytalny*, „Analizy” 2012, nr 16.
- Kremalis K., *Introduction into Social Security in the EC Basic Reading on Social Security in the EC. Principles of International and European (except E.C.) Social Security Law, Social Security in Europe. Miscellanea on the Erasmus Programme of Studies Relating to Social Security in the European Communities*, red. D. Pieters, Brussel 1991.
- Kryśpiak I., *Koordynacja systemów emerytalno-rentowych Rzeczypospolitej Polskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2009, nr 6.
- Kryśpiak I., *Koordynacja bilateralna systemów emerytalno-rentowych. Umowy Polski z Ukrainą oraz Mołdawią*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2013, nr 12.

- Pieńkowska S., *Kanadyjski system ubezpieczeń emerytalnych*, „Polityka Społeczna” 2005, nr 10.
- Pieńkowska-Kamieniecka S., *System emerytalny w Kanadzie*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4.
- Szybkie A., *Emerytury i renty z ZUS w świetle umowy polsko-kanadyjskiej o zabezpieczeniu społecznym*, „Polityka Społeczna” 2010, nr 11–12.
- Uścińska G., *Zasady koordynacji ustawodawstw krajowych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego – analiza porównawcza* [w:] *Europejskie prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, pod red. L. Florka, Warszawa 1996.
- *Coordination on Social Security – Training Modules*, International Labour Organization (ILO), Budapest 2010.

The Social Security Agreement with Canada and the agreement with the Government of Quebec – a comparative analysis

On 3 June 2015 the Government of the Republic of Poland and the Government of Quebec signed an Agreement on social security. The Agreement considerably supplements the Polish and Canadian agreement on social security of 2 April 2008 by establishing the rules of coordination between the Polish pension scheme system and the Quebec Pension Plan. The purpose of this work is a comparison of the solutions adopted in the Polish – Canadian agreement on social security and in the agreement with the Government of Quebec in view of considerations such as pensions with reference to the protection of migrating persons and their survivors.

Key words: bilateral coordination of pension schemes, international agreements, social security, pensions, migrating persons